

О‘ЗBEKISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO‘JALIGIDA ELEKTRON TIJORATNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI VA YO‘NALISHLARI

Saidova Dildora Nurmatovna
Umarov Husanboy Bahromjon o‘g‘li
Murodov Jahongir Husan o‘g‘li
Toshkent davlat agrar universiteti

Annotatsiya. Maqolada qishloq xo‘jaligida elektron tijoratning shakllanishi va rivojlantirish imkoniyatlari tadqiq etilgan. O‘zbekistonda elektron tijoratning holati tahlil etilgan va qishloq xo‘jaligida rivojlantirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: axborot texnologiyalari, elektron tijorat, elektron tijorat saytlari, iqtisodiyot, kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli iqtisodiyot, raqamli texnologiyalar, qishloq xo‘jaligi.

Elektron tijorat sohasi iqtisodiyot uchun muhim bo‘lib, ishlab chiqarishning umumiy samaradorligi, aholi bandligi va daromadlarini oshirish, iqtisodiyotning barcha jabhalarida raqobatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Dunyoda 26 milliondan ortiq elektron tijorat saytlari yaratilgan. Birgina AQShda 9,5 milliondan ortiq elektron tijorat saytlari mavjud bo‘lib, ular kundan-kunga ko‘proq yaratilmoqda. 2021 yilda butun dunyo bo‘ylab elektron tijorat chakana savdosi taxminan 4,9 trillion dollarni tashkil etdi. Mobil elektron tijorat savdosi 2021 yilda 3,56 trillion dollarga yetdi, bu o‘tgan yilga nisbatan 15,2 foizga ko‘p. 2021 yilda 2,14 milliard raqamli xaridor bo‘lib, bu dunyodagi 7,74 milliard kishining 27,6 foizini tashkil qiladi [1].

Elektron tijoratning shakllanishi va rivojlanishi iqtisodiyotda axborot texnologiyalarining ajralmas qismi sifatida axborot ma'lumotlari va resurslariga kirishni yaxshilaydi, eng yaxshi yechimlarni tanlash uchun korxonalar va ularning yetkazib beruvchilari o‘rtasidagi resurslar va operatsiyalarning narxini pasaytiradi, korxonalar o‘zlari bajargan ishdan manfaatdor bo‘lib, boshqa tovarlar va xizmatlarni, kichik va o‘rta korxonalar axborotga kirishda yirik korxonalarining afzalliklarini taklif qiladi va ularning xalqaro bozorlarga arzonroq xarajat bilan chiqish tartibini soddalashtiradi. ishlab chiqaruvchilar, bozordagi to‘siqlarni kamaytiradi, chunki onlayn-korxonani yaratish an’anaviy do‘kon, ofis ochishdan ko‘ra ancha arzon, iste‘molchilarga ishlab chiqarish tovarlari, shuningdek, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini saqlash, qayta ishlash uchun uskunalari sotib olish nuqtai nazaridan narxlarini solishtirishni osonlashtiradi, bu tovarlarni ishlab chiqaruvchilar uchun narxlarini oshirish qiyin bo‘lib, sanoatdagi tarkibiy o‘zgarishlarni rag‘batlantiradi va samarasiz korxonalar va vositachilardan xalos bo‘lishga yordam beradi, axborot yaratish uchun yangi tarmoqlarning paydo bo‘lishi orqali bandlik va daromadlarni oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Kommunikatsiya texnologiyalari (uskunalar, tarmoqlar), dasturiy paketlar va vositalar, axborot xizmatlari va boshqa turli masalalar bo'yicha mutaxassislar maslahatidan foydalanish imkoniyatini beradi, bu esa malaka oshirish, qishloq xo'jaligini ilmiy jihatdan qo'llab-quvvatlashga katta hissa qo'shadi .

O'zbekistonda iste'mol xarajatlarida raqamli xarajatlarning ulushi kam bo'lib, 2020-yilda aholi jon boshiga iste'mol xarajatlarining 1,2 foizini tashkil etadi, bu Osiyoda esa o'rtacha 3,1 foizga teng [2]. 2025 yilga kelib, elektron tijorat daromadlari yiliga 6,3 foizga o'sishi kutilmoqda. Odamlar asosan moda (32%) va elektronika (31%), oziq-ovqat (14%), o'yinchoqlar, uy-ro'zg'or buyumlari (11,5%), mebel va texnika (11%) ni onlayn xarid qiladilar [3].

O'zbekistonda elektron tijorat sanoati rivojlanishning dastlabki bosqichida 2022-yil holatiga ko'ra, internetdan foydalanuvchilar soni 27,2 million kishini tashkil etdi, mamlakatda 25,3 million mobil internet foydalanuvchi va 3,2 million doimiy keng polosali internet foydalanuvchi mavjud. Xalqaro ma'lumotlarni uzatish kanallarining sig'imi 1800 Gb/s ni tashkil etadi va 2022 yil oxiriga kelib 3200 Gb/s gacha oshirildi [4]. Elektron tijoratni rivojlantirish uchun davlat an'anaviy biznes uchun 4 foizga nisbatan onlayn daromaddan atigi 2 foiz soliq undiradi. 2020-2022 yillarda hukumat elektron tijoratning o'sishini tezlashtirish uchun bir qator muhim qadamlarni qo'ydi: 2020-yil oktabr oyida O'zbekiston eksportni qo'llab-quvvatlash agentligi Xitoyning "Alibaba" elektron tijorat kompaniyasi bilan hamkorlikda Alibaba.com platformasida "Made in Uzbekistan" bo'limini yaratdi, hukumat 300 dan ortiq mahalliy mahsulotlarni ro'yxatdan o'tkazish uchun moliyaviy yordam ko'rsatishni rejalashtirmoqda.

O'zbekiston Respublikasida, ayniqsa, qishloq xo'jaligida elektron tijoratdan foydalanish sur'ati past bo'lib, buning sabablari mavjud texnik vositalardan samarasiz foydalanish, zarur ma'lumotlarni taqdim eta oladigan tashkilotlarni va ma'lumotlarni olish manbalarini bilmaslik, malakali kadrlar, shu jumladan, mutaxassis xodimlarning yetishmasligi kabi omillardir..

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. <https://infocom.uz/dunyo-bo'y-lab-elektron-tijorat-statistikasi-va-faktlari/>.
2. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan> - elektron tijorat .
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktyabrdagi "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" № 6079 Farmoni. <https://lex.uz/ru/docs/5031048> .
4. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/uzbekistan> -elektron tijorat .
5. [Новые горизонты сотрудничества России и Узбекистана на основе реализации национальных проектов и национальных программ.](#) Ю.В. Гнездова, Ю.А.Романова, М.Х.Саидов и др. Монография. М.: ООО Издательско-торговая корпорация Дашков и К., 2021.